

2832.

ABD-raamat.

Tallinnas 1891
Tallinnas, 1891

12276.

U B D = raamat.

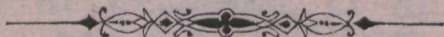
A b d e g h i j k l m n o
p r s f t u w ä ö ü

U B D G G H

I R Q M N D

P R G Z U W

Ä Ö Ü

Trükitud G. Pihlaka kulguga.

Дозволено цензурою. — Дерптъ, 17-го Декабря 1891 г.

Печатано въ типографіи А. Зейдльберга въ Вейсенштейнѣ.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivirakamatukogu

23915
5

Kirjutuse tähed:

Aa, Bb, Dd, Ee, Gg,

Hh, Ii, Kk, Ll, Mm,

Nn, Oo, Pp, Rr, Ss,

Tt, Uu, Vv, Ää, Öö,

Öö, Üü.

1.

i, u, e, *i, u, e.*

u, i, e, u, e, i, ei, ui,

ei, ui,

2.

o a *o a*

i o e a u i a u e o

oi ai ui oe ae ei ai ei

ei oi ai

3.

N M *n m*

i u e o a n m o a n m
 on in am mu, ni nu, mi
 na, ni na,

ani uinu mina

4.

R W *r w*

r w i u e r a o w m n i
 wa na, mu re, rü nu, oma,
 en nu, e ma

ema mure.

5.

I b d t l b d t

i l u b e t o d e n m r w
 b u d e l t a l l a, u l l u, u b a,
 t u b a, o m a, t u b a, m i n u o m a,

o m a t u b a

6.

h k p h k p

a h d k b a h k l h m r p a
 n d t b i o h u h o h f a m a, m e
 r i, m u n a, f a n a, t e m a, m e i e
 o m a e m a o n h e a,

m i n u e m a.

7.

j g s j g s

j a g e s i s o r w l j b g s t u s p
 f h m i n u w e n d o n h e a f o o l i

poiss, kas si na ka ju ba lu ge da
os kad?

meri mari

8.

ä ö ö ü ä ô ö ü

ü ö ä u õ a o p r s w l u s t b
e o ai äi õnn on hea, mä gi on kõr-
ge, me ri on sü gaw, jõgi on lai si na
oled ru mal laps, wä raw on suur ja
lai nä ge ma, te ge ma, lai, löi, tõi,
fõi, fõis, wõis, täpp, kääp, wõif, kääf,
jõud, nõud, põud.

suur ja lai

9.

lai, mai, lom, wom, rott, tum, loi,
mat, rutt, lat, mütt, lil, rul, tam, wom,
mull, sull, uinuma, laulama, õppima,
farjuma, surrjuma, harrjuma õngitsema.

10.

puff, kuff, luff, fopp, noff, woff, koff,
 piss, pill, pull, hull, küll, kupp, nupp,
 topp, pütt, kütt, nuff, moff, pott, fopp,
 fott, ruff, fonn, lömm, möll, tuft, koll,
 rutt, näft, käpp, päff, fapp, paff, täpp,
 rüpp, füll.

11.

laul, lauf, pau, pauf, wõi, wõif, kau,
 kaup, fõit, leid, peit, fõif, wait, lait,
 taim, waiif, waim, foit, toit, luit, wõit,
 waen, laul, muil, maim, rãim, pass,
 lein, fael, weel, fãif, mœt, laen, fiun,
 laew, hauif, faew, waew, naer, raud,
 faer, haud, fuuw, paif, tõuf, foer,

foer on tige loom.

12.

wül, wüt, wüs, luud, leer, loos, foos, toos,
 faas, hääl, nõör, miür, suur, juur, fiür, roos,
 raag, saaf, foif, fööf, liim, piim, soon, tuul,

keel, latt, meel, pääw, kool, hool, kään, lөөk,
 taat, juut, mees, teed, feed, kaal, siil, see, nii,
 ma.

13.

šөөt=ma, joot=ma, šaat=ma, feet=ma, wii=ma,
 oot=ma, poo=ma, piüid=ma, fiit=ma, keel=ma,
 näit=ma, šöit=ma, naer=ma, tap=ma, leid=ma,
 heit=ma, möet=ma, jõuud=ma, nõuud=ma, kái=
 ma, wöit=ma, tõus=ma, foit=ma, hoid=ma.

14.

wiil, will, kaas, kass, kook, koff, puuk, puuk,
 keel, fell, juut, jutt, luuk, luff, raam, ramm,
 kuus, kus, raag, raff, kuul, kull, piik, pikk,
 fiit, fitt, kool, koll, kuub, kupp, küüt, kütt,
 koop, kapp.

15.

lil=led, pil=lid, tal=lid, kul=lid, pul=lid, fiit=tid,
 piit=tid, rot=tid, mat=tid, kot=tid, nok=lad, kuf=
 fed, wof=fid, taf=kud, kex=pid, nup=pud, káp=pad,
 top=pid, kas=fid, pas=fid, fon=nad, pan=nid,
 wan=nid, šön=nid, ön=ned, kam=mid, šam=mud,
 tam=med, äm=mad, pom=mid, nar=rid, war=rud,
 för=red, par=red, tör=red, lol=lid.

16.

käbi, tōbi, raba, tuba, rebu, tibu, tädi, kōdi,
 sōda, sadu, pada, häda, teha, wiha, rohi, kōha,
 liha, pūha, tegu, magu, lagi, wiga, figa, taga,
 sibul, segu, wale, piisar, muna, komet, kuri,
 madal, muri, wedel, paha, tugi, lagi, lehed.

17.

file, wile, tule, wali, kali, oli, woli, käbi, käsi,
 tōji, süsi, wäsi, küsi, pesa, seda, täna, kena,
 kana, wana, mina, küna, tema, nemad, tume,
 tüma, pime, ime, wari, kari, weri, lora, kiwi,
 kōwa, tüwi, suwi, abi, awi, löwi, kala, muna,
 rebu.

18.

pan=nid, panid, an=nid, anid, sōn=nid, sōnad,
 kul=lid, kulid, tal=lid, tali, sil=lid, file, kas=sid,
 kasi, us=sid, usin, tas=sid, tasa, äm=mad, ema,
 tōm=ma, tema, tummad, tuu=mad, nar=rid,
 narid, kar=rad, kari, kōkker, kare, tōrred, tere,
 parrad, paras.

19.

torm, wirn, fört, karp, tolm, wälk, surm, torn,
 mark, kirp, kulm, solk, sult, pörn, pirn, kurt,
 hirm, karm, sōrm, kirn, wirt, sirt, türk, serw,
 hirw, törw, tōrs, märs, maek, salm, salw, pilw.

20.

Aa Bb Dd Ee Gg Hh Iij Kk Ll
 Mm Nn Oo Pp Rr Ss Tt Uu Vv
 Ää Öö Üü

21.

Sirged kased, Wanad wahtrad, Kuuwad oksad,
 Kärtfind lehed, Mustad sõstrad, Lendwad lin-
 nud, Käarmed räägud, Sipelga pesad, Pähklid
 on küpsed, Maru möllab, Katas weereb, Kana
 muna, Juhani pois, Tartu linn, Uida luff,
 Babeloni torn, Dneperi jõgi, Cha walgus,
 Geograhwia, Onu toob saiija, Uuri wõti,
 Amma kleit, Se käärid, Dösel magatasse,
 Üüri maja.

J, U, E, Armas ema.

22.

Lõnga keere, Sõa kära, Kärru fere, Heina
 küünid, Õlle waat, Wali sõna, Tahan tulla,
 Metsa maasikas, Hirmus müra, Kanna muret,
 Tule säde, Heina wedu, Madu puhub pilli,

Ur-wa-ma, Jõ-tu-ma, Hul-ku-ma, Jät-ka-ma,
 Leppima, Näitama, Tõmbama, Kargama,
 Muldama, Salgama, Puhkama, Raiskama,
 Luiskama, Wihtlema, Kuhllema, Urwasin,
 Hulfusin, Jätkasin, Näitanud, Kauplestin.

23.

Sääsk künub, Särk siputab, Lind lendab,
 Lugu jutustab, Helmed säravad, Oma armas-
 tab, Ehitus edeneb, Edewus teotab, Ebausk
 on põlata, Seitse päewa on nädalas, Pulu
 linnuke, Ilm läheb külmemaks, Tema nutab
 haledaste, Mina niidan nobedaste, Talled lõo-
 wad kepsu.

24.

Uur käib, Hull möllab, Wili küpsseb, Wõi
 sulab, Oksa torgib, Oras kaswab, Wahwus
 auustab, Uks liigub, Shtu kosutab, Sde nõe-
 lub sukka, Wesi woolab rutuste, Pada on
 tulel, Päite paistab selgeste, Katas weereb
 edasi, Tuul puhub waljuste, Tüdruk peseb pesu,
 Kahi on peksta, Udu on tõusmas, Weske käib,

Otsus on kääs, Wiin teeb kurja, Ülem teeb seadust, Spetus teeb targaks, Meie poeg Brits on väga haige.

25.

Jalg walutab, Jaan künnab, Hunt hulub, Haaw paraneb, Kägu kuffub, Kaarel on terane pois, Madu lonkab, Nõges kõrwetab, Noorik tuleb kodu, Mullikas hammub, Muda määrib, Neiud kiiguwad, Ained suplewad, Muna on küps, Aega mööda asjad käiwad, Ära kurda, pojuke! Ära nuta nooruke! Homme lähen linna, toon sull sarwe saija.

26.

Aabel, Bruunu, Dagmar, Elts, Georg, Hindrek, Juhan, Kai, Liisa, Madli, Nikolai, Otto, Priidik, Noosa, Saamuel, Tiiu, Ursala, Willem, Adam ja Gewa oliwad esimesed inimesed. Wäike Taawet oli see mees, kes suure Koljati maha lõi.

27.

Alida luff on suur, Hobuse raud on lookas, Jaama wähe on pikk, Kiriku torn on kõrge, Nisu leib on magus, Öhtu palwe on ilus, Silma tera on wäikene, Kalewipoeg oli kange mees, Lääne meri on Soome ja Gestimaa wahel, Peeterburg on Wenemaa pealinn, Ameerika maa päris rahwas on Indiaanlased.

28.

Armastad ja teda? Eks ta jo ära ei leppinud? Hoijad ja mittu lammast üle talwe? Kudas on lugu sinu wennaga? Miks-pärast ei ole ja rõõmsam? On asi nende wahel selge? Teeb ta ifka weel wanamoodi wallatust? Ütleb ta ennast linnast olewad? Kas Starwa linn Tallinnast palju wäiksem on? Kas ja ka heile koolis olid, wõi ei?

29.

Mustaks mo õppetus üksford jo! Zuhutusin ma kogemata nende jekka! Madis punu mo kingale paela! Kein wõta ka wahesi ferwes kätte! Tõnis pane ruttu hobune sadula! Minu wanem wend käib koolis! Mo laulud, kõlage läbi metsa ja maa! Mo süda kannata, ka sina pead üks fõrd rahu leidma.

30.

✓ Söö mis küps ja räägi mis tõsi. Ära mõista teisi huffa. Walel on lühikesed jalad.
 ✓ Ega muna targem ole, kui kana. Surma wastu ei ole rohtu. Kala otsib kus sügawam, aga inimene kus parem. Aega ei wõi rahaga osta. Kurjad kõned rikuwad head kõmbed ära.
 ✓ Kui Jumal ei aita, ei aita meie tegemine.

Ära pääwa enne kiida, kui ta looja on läinud. Kus ei ole hirmu, seal ei ole ka armu. Ööpik on ilus laulu lind. Rägu kukkub kuuse otsas. Etks ole linnu laulu ilus kuulata? Jüts, tule mängima natufene!

Tarf karjane.

Üks maailma tarf juhtus oma käigu peal furd ühe karjapoisikesega kokku, kes kivikestega mängis, ja tõsise meelega selle peale waatas. „Mis ja seal teed?“ „Ma mõtlen.“ „Kelle peale ja mõtled?“ „Armsa Jumala peale.“ „Kas ja siis tead, kus Jumal on?“ Pois naeratas. „Kas ja nääd! siin seda ilusad õuna kingin ma sulle, kui ja mulle öölda wõid, kus Jumal on.“ „Ja mina kingin Teile need mõlemad,“ hüüdis pois, oma taskust kaht õuna wäljawõttes, „kui Teie mulle ütlete, kus Jumal mitte ei ole.“

Jõulu õhtul.

„Kuulge, Juku ja Miku, mis sugune puu peaks küll kõige armsam olema?“ küsis isa Jõulu õhtul oma kahe poja kääst. „Kuusepuu, kuusepuu,“ hüüdis wiie aastane Juku. „Miks pärast kuusepuu,“ küsis isa edasi. „Etks siis

teised palju armsamad ei ole?" Sellepärast, et tema külles täna õunad, pähkled ja muud magusad asjad rippuvad, mis mull väga suu järele on," oli nelja aastase Mitu vastus. Ja et Jutu ja Mitu sõnakuulelikud lapsed olivad, kinkis isa neile weel peale maijus asjade, pildiraamatud.

Muus pois.

Sulase Mardi poeg leidis ruffi kõrreil ilusa walge peaga noa. Wahtis ja sihtis teda, nagu uut asja kunagi. „Kelle see nuga ometi peaks olema?“ küsis ta mittu puhku, iseeneses. „Ah, ah, nüüd ma tean. See on teise talu Endu oma.“ „Wiin kohe ära. Mina teda oma kääs ei pea!“

Wiis ka noa ära. — Endu ema kiitis auusad poisji, ning kinkis talle Endu wana noa weel pealegi. —

Jänese õhkamine.

Oh kui raske on mu päewad!
 Seda kõik mu wennad näewad.
 Mind kui lindu püüetakse,
 Sagedast' ka müüetakse.
 Täna sai mind jäager näha,
 Püüdis mulle tüli teha;
 ütles: „Hurdad, minge sinna!

Jänes kargab sinna, tänna;
 Naht ja pea saab teile antud,
 Liha, see saab mõisa kantud!" —

Kui ma kuulsin seda juttu,
 Kargasin siis õige ruttu;
 Tahtsin end küll ära peita,
 Koerad hoopis kaugel' jätta.
 Siiski nad mind finni wõtsid,
 Jäägri juurde jälle tõtsid.
 Kui mind jäägri juurde toodi.

Sadulasse warssi poodi;

Wiidi mõisa härra ette;

Pärast anti kofka kätte, —

Küll ma kofka palusin,

Haledaste hulusin.

„Armas kofk ja raswamokk!

Jääger on nii loll kui sokk!

Wõiks ta hurdad hulluks jääda,

Nahtwas teda wälja naerda!

Ma ei ole paha tein'd, —

Drasel küll olen käin'd

Haawa oksj närinud,

Metša nõnda harinud.“

Wiimaks sündis suurem häda,

Sest et kofk ei kuulnud seda;

Poos mind üles warna otsa,

Nahta, see ta wiskas metša.

Kui ta minu nahka nülgis,
 Tuhat tulist wälja sülgis.
 Pärast praewarda pani,
 Küpsetas mind nii kui ani.
 Pandi tina-waagna peale;
 Kuulsin furd weel jäagri heale:
 „Jänes laua peale tooge,
 Slut tema terwiks jooge.

C. W. Freundlich.

Pähkli protses.

Kaks külapoissi leidsiwad juure sarapuu
 alt pähkle. „See pähkel on minu!“ ütles Ma-
 dis, „mina nägin teda ennem,“ — „Ei, was-
 tas Peeter, „ta on minu, sest mina wõtfin
 ta esite maast ülesse.“ Mõlemad poisid läksi-
 wad riidu ja taplema.

„Mina tahan teie tüli seletada!“ ütles kolmas
 juurem pois, kes praegu nende juure tuli.
 Ta seadis ennast kesk taplejate wahetele, tegi
 pähkli lahti ja ütles: „Uks pool koort on selle
 oma, kes pähkle enne nägi, teine pool selle,
 kes ta esite ülesse wöttis; tuum aga on minu
 — kohtumõistmise eest! See, lisa ta naerdes
 juure, „on enamiste iga protsessimise wiimne ots!

C. R. Jacobson.

Ülekohus.

Üks hiir tahtis üle tiigi minna, aga ei mõistnud meheke ujuda. Ta palus konna käest nõuu ja abi. Konn kes suur kelm oli, ütles: „Kõida oma jalg minu jala külge, eks ma siis sind wõi sõbra mehe poolest üle wiia!“ — See sündis. Kui nad kesk tiiki saidwad, lases konn alla ja tahab hiirt ära upudada. Aga sellsamal filmapilgul, kus hiir rabeleb ja wastu paneb, näeb neid kull puu otsast, lendab ligi, tõmbab hiirega ühes ka konna wee seesst wälja ja sööb nad mõlemad ära.

Rebane.

Rebasel on punane karw, suur karwane saba, pikk teraw nina ja kikkis kõrwad. Ta elab maa sees, kus tema pojad pehme aseme peal magawad ja wanadest suure hoolega toidetud saawad. Sagedaste tulewad nad ka oma koopast wälja päikese paistele ja mängiwad siis väga kenaste.

Rebase toit on jänesed ja kõik sugu mets ja kodulinnud, keda ta suure kawalusega püüda mõistab. Seepärast ütleb rahwas mõnest kawalast inimesest: Ta on kawal kui rebane!

Jänes.

Jänesel on ümmargune pea, väga pikad kõrvad, lõhke pealmott, üles poole käärdud liihikene saba ja pehme karw. Tema tagumised jalad on pikemad kui esimesed. Ta maiuse toit on noor oras ja ristilhein.

Jänesel on palju waenlasi. Koerad, kassid, rebased, tuhkrud ja kullid ajawad teda taga; ka inimene ei anna temale palju armu, sest iga sügise peetakse tema peale suurt jahti; seepärast elab ta mehike ühtepuhku suurest kartusest ja ahastusest.

G. R. Jakobson.

Kuff.

Kuff on majalindude kuningas; punane hari on tema kroon, punased lõpukesed tema auutähed. Jalgade küljes on temal pikad terawad kannuksed. Oma ilusat keerulist saba kannab ta kui sõjalippu kõrgel ülewal.

Kufe laulu kuuldatakse ju wara hommikul. Zuba enne päikese tõusu läheb ta tööle, siblib ilma wäsimata õhtuni ja kaitses oma peret kulli ja kõige muu kurja eest.

L i s a.

Meie ristiusu õpetuse wiis peatüüki.

Esimene peatüük.

Jumala kümnest käsust.

Esimene käst.

Mina olen Issand sinu Jumal, sull ei pia mitte teisi Jumalaid olema minu kõrwas.

Mis see on?!

Meie peame Jumalat üle kõige asjade kartma, armastama ja Tema peale lootma.

Teine käst.

Sina ei pea mitte Jumala oma Issanda nime ilma asjata suhu wõtma, sest Issand ei jäta teba mitte nuhtlemata, kes Tema nime kurjaste pruugib.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie Tema nime juures mitte ei nea, ei wannu, ei lausu, ei waleta ega peta, waid et meie Teda kõige häda sees appi hüüame, palume kiidame ja täname.

Kolmas käst.

Sina pead pühapääwa pühitsema.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie jutlust ja Jumala sõna ei põlga, waid et meie jeda pühaks peame, heal meelel kuuleme ja õpime.

Neljas käst.

Sina pead oma isa ja oma ema auustama, et sinu käsi hästi käib ja sina kaua elad maa peal.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma wanemaid ja isandaid ei põlga ega wi-hasta; waid et meie neid auustame, teenime, nende sõna kuuleme, ja neid armsaks ja kalliks peame.

Viies käst.

Sina ei pea mitte tapma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese ihule ühtigi kahju ega kurja ei tee; waid et meie teda aitame, ja temale head teeme kõige ihu häda sees.

Seues käst.

Sina ei pea mitte abielu rikkuma.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie kasinaste ja puhtaste elame kõnede ja tegude sees, ja et igauks peab oma abikaasat armastama ja auustama.

Seitsmes käst.

Sina ei pea mitte warastama.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese raha ega wara ei wõta, kawala kauba, ega petise tööga eneste poole ei kisu; waid et meie tema wara ja peatoidust aitame kaswata ja hoida.

Stahetjas käst.

Sina ei pea mitte ülekohut tunnistama oma ligimese wastu.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese peale mitte kawalaste ei waleta, teda mitte ei peta, keelt ei pekka ega kurje kõnesid tema peale ei tõsta; waid et meie tema eest kositame, kõik head temast kõneleme, ja kõik asjad heaks kääname.

Ühetjas käst.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese koda.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese pärandust ehk koda kawalusega ei püüa, ega õiguse nimel eneste poole ei kisu; waid et meie teda aitame, et tema seda enesele wõiks pidada.

Kümnes käst.

Sina ei pea mitte himustama oma ligimese naist, fulast, ümmardajat, weikseid, ega muud, mis tema päralt on.

Mis see on?

Meie peame Jumalat kartma ja armastama, et meie oma ligimese naist, peret ega weikseid ära ei awatele, ega wägise ei wõta; waid et meie neid maanitfeme, et nemad paigale jääwad, ja teewad mis nende kohus on.

Mis ütleb nüüd Jumal kõigist neistsinatst kaskudest?

Tema ütleb nõnda: Mina Issand, minu Jumal, olen püha wihaga Jumal, kes wanemate patud nuhtleb laste kätte kolmandast ja neljandast põlwest saadik, kes mind wihkawad. Aga neile, kes mind armastawad, ja minu käsud peawad, teen mina head tuhandest põlwest saadik.

Mis see on?

Jumal ahwardab nuhelda kõiki, kes needsinatfed käsud üle astuwad; seepärast peame meie tema wiha kartma ja ei mitte nendefinaste käskude wastu tegema. Aga Tema tootab armu ja kõik head kõigile, kes need käsud peawad, seepärast peame meie Teda ka armastama, Tema peale lootma ja hea meelega Tema käsku mööda tegema.

Teine peatükk.

Pühast Kristiusest.

Esimene õpetus.

Loomisest.

Mina usun Jumala Isa, kõige wägewama taewa ja maa Looja sisse.

Teine õpetus.

Aralunastamisest.

Mina usun Seesuse, Kristuse Jumala ainu Poja, meie Issanda sisse, kes on saadud pühast Waimust, ilmale toodud neitsist Mariast, kannatanud Pontsiuse Pilatuse all, risti löödud, surunud ja maha maetud, — alla läinud põrguhauda, kolmandal päawal jälle ülestõusnud surnuist, üles läinud taewa, istub Jumala, oma kõige wägewama Isa paremal käel, sealt tema tuleb kohut mõistma elawate ja surnute peale.

Kolmas õpetus.

Pühitsemisest.

Mina usun püha Waimu sisse, üht püha risti-
kogudust, pühade osasaamist, patude andeksandmist,
liha ülestõusmist ja igawest elu.

Kolmas peatiikk.

Pühast Issa Meie palwest.

Meie Issa, kes Sa oled taewas, pühitsetud saagu Sinu nimi, tulgu meile Sinu riik, Sinu tahtmine sündigu, kui taewas, nõnda ka maa peal, meie igapäewast leiba anna meile tänapäew, ja anna meile andeks meie wõlad, kui meie andeks anname oma wõlglastele, ja ära saada meid kuusatusse jisse, waid peasta meid ära kurjast; sest Sinu päralt on riik, wägi ja auu igaweste Amen.

Neljas peatiikk.

Pühast ristimisest.

Mis on ristimine?

Ristimine e'p ole mitte paljas wesi, waid niisugune wesi, mis Sumala käsus on seatud, ja Sumala sõnaga ühtepandud.

Mis Sumala sõna see on?

Kui meie Issand Jeesus Kristus ütleb Mateuse raamatu wiimses peatükis: Minge ja õpetage kõik rahwast, ja ristige neid Sumala Issa, ja Poja ja püha Waimu nimel.

Viies peatiikk.

Pühast altari saakramendist.

Mis on altari saakrament?

See on meie Issanda Jeesuse Kristuse tõsine ihu ja veri, leiba ja wiina all meile ristirahwale süüa ja juua, Kristusest enesest seatud.

Kus see on kirjutatud?

Nõnda kirjutavad pühad Ewangelistid, Matteus, Markus, Lukas ja püha Paulus: Meie Issand Jeesus Kristus fell öösel, kui teda ära anti, wöttis leiba, tänas, murdis, ja andis oma Jüngritele, ja ütles: Wõtke, sööge, see on minu ihu, mis teie eest antakse, seda tehke minu mälestuseks. Selsamal kombel wötis Tema ka karika pärast õhtusöömaaga, tänas ja andis oma jüngritele ja ütles: Wõtke, jooge kõik sealt seest, seefinane karikas on uus seadus minu were sees, mis teie ja mitme eest ära waltakse patude andeks andmiseks, seda tehke, nii mitu korda, kui teie sest joote, minu mälestuseks.

Hommiku palwe.

Dh helde ja armuline Jumal! Sa oled oma kauni ja armsa walgusega mind täna öösel jälle hoidnud ja kaitšnud. Dh, et ma Sinu suurt heldust ja hea tegu wõiksin tunda, Sulle kiituse laulu laulda ja Sind see eest tänada. Amen.

Paul.

Kui ja unest üles ärkad,
 Selget pääwa walget nääd,
 Mis ja paremad fiis märkad,
 Mis ja muud, kui seda teed,
 Et ja warsti palwega,
 Wõtad Loojad otsida.

Õhtu palwe.

Armas Jumal! Kiidetud ja tänatud olgu Su püha nimi! Sinu armulise kaitsemise eest. Oh ole ka täna ööse oma armu tiwadega mulle warjuks, ning hoia mind kõige häda ning kahju eest, et ma rahulikult wõiksin hingada ja hommikul rõõmuga üles ärkada! Amen.

Paul.

Lase mind nüüd magufaste
 Täna ööse magada,
 Kurja eest mind wägewaste
 Kaitse, katta õnnega.
 Jhu, hinge kõik mõ head,
 Wanemaid ja mis Sa nääd,
 Sõbru, waenlast, pererahwast
 Hoia Sina, Issand wahwast.

Palwe enne söömist.

Oh helde ja armuline Issand Jumal! Ma kiidan ja tänan Sind, Sinu armu annete eest, mis Sa mulle jälle annad. Oh õnnista fiis neid sinatsid Sinu andeid, minu ihu ja hinge kasuks. Amen.

Toida, oh Jeesus, minu südant oma toiduga ja anna mu hingele igawest wara, et tall enam iialgi nälga ega jänu ei oleks. Amen.

Mu hing nüüd waatab jälle
 Su rohke armu peale,
 Oh Jumal igawest.
 Sull tahan tänu anda,
 Et wõtad muret kanda,
 Ja toidad mind So heldusest.

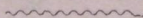
~~~~~~

Palwe pärast sööma.

Tänu ja kiitus olgu Sulle, oh armurikas Jumal, et Sa mind jälle oled söötanud ja jootnud, et uue jõuu ja rammuga kinnitatud, jälle oma asju wõin toimetada. Oh toida minu hinge oma püha sõnaga, et see ära ei nõrkeks ega hukka ei läheks. Oh kuule minu palwet! Amen.

Kiitus ja tänu olgu Sulle, oh helde Õnnistegija. Sina oled oma armuga mind söötanud ja mu teha uueste kinnitanud. Amen.

Auu kiitust annan Sulle,
 Oh Isfand, et Sa mulle
 Nüüd oled armuga,
 Ka jälle lauda katnud,
 Mu ihu kinnitanud,
 Nüüd wõin end jälle rõõmusta.

Sadina keele tähed.

Aa	Bb	Cc	Ch	ch	Dd	Ee	Ff	Gg	Hh
Ua	Bb	Cc	Ch	ch	Dd	Ee	Ff	Gg	Hh
Ii	Jj	Kk	Ll	Mm	Nn	Oo	Pp	Qq	Rr
Si	Ji	Kk	Ll	Mm	Nn	Oo	Pp	Qq	Rr
Ss	Tt	Uu	Vv	Ww	Xx	Yy	Zz		
Es	Tt	Uu	Vv	Ww	Xx	Yy	Zz		
Ää	Õõ	Öö	Üü						
Ää	Õõ	Öö	Üü						

Kirja wahе märgid.

- , Komma, lühike kinnipidamise märk.
- ; Semikoolon, pikkem kinnipidamise märk.
- : Koolon, näituse märk.
- . Punkt, lõppemärk.
- ? Küsimise märk.
- ! Ohkamise märk.
- “ Jutumärgid.
- □ Klammerid, sulgumise märk, mille wahеle seletaw sõna ehk ütetus pandakse.
- † Austutus märk.
- Mõtlemise märk.
- = Ühenduse märk.
- ∴ Kordajad märgid.
- * ehk † Siisanduse märk.
- § Paragrahv ehk jaomärk.
- Aljant ehk rõhumise märk.

Wene keele tähed.

Trüki-tähed.		Kirjatähed.		Kõla.	Nimed.
Suured.	Wäiksed.	Suured.	Wäiksed.		
A	a	<i>A</i>	<i>a</i>	a	a
B	б	<i>B</i>	<i>б</i>	b	be
B	B	<i>B</i>	<i>b</i>	w	we
Г	г	<i>Г</i>	<i>г</i>	g	ge
Д	д	<i>Д</i>	<i>д</i>	d	de
Е	e	<i>E</i>	<i>e</i>	je	e
Ж	ж	<i>Ж</i>	<i>ж</i>	sh	she
З	з	<i>З</i>	<i>з</i>	ī	je
И	и	<i>И</i>	<i>и</i>	i	i
I	i	<i>I</i>	<i>i</i>	i	i
К	к	<i>К</i>	<i>к</i>	f	fa
Л	л	<i>Л</i>	<i>л</i>	l	el
М	м	<i>М</i>	<i>м</i>	m	em

H	h	<i>H</i> n	h	en
O	o	<i>O</i> o	o	o
П	p	<i>P</i> n	p	pe
P	p	<i>P</i> p	r	er
C	c	<i>C</i> c	ff (kōma)	eſſ
T	t	<i>T</i> m	t	te
У	y	<i>Y</i> y	u	u
Ф	φ	<i>F</i> φ	hw	ehw
X	x	<i>X</i> x	hh (kōma)	hha
Ц	ц	<i>C</i> ц	tſ	tſe
Ч	ч	<i>C</i> n	tſh	tſche
Ш	ш	<i>S</i> ш	ſch	ſcha
Щ	щ	<i>S</i> щ	ſchtſch	ſchtſcha
Ъ	ъ	<i>B</i> ъ	jerr (kōlata kōwamärk)	

Ы	ы	<i>U</i>	<i>u</i>	õi	jerõi
Ь	ь	<i>U</i>	<i>u</i>	jeerj	(pehme märk)
Ъ	ъ	<i>U</i>	<i>u</i>	je	jätj
Э	э	<i>U</i>	<i>u</i>	e	e
Ю	ю	<i>U</i>	<i>u</i>	ju	ju
Я	я	<i>U</i>	<i>u</i>	ja	ja
Ө	ө	<i>U</i>	<i>u</i>	wh	whitaa
Ү	ү	<i>U</i>	<i>u</i>	i	iſchitsa
ӱ	ӱ	<i>U</i>	<i>u</i>	j	i=ſkratfõi

Cesti keele kirjutus.

Aa Bb Cc Dd Ee Gg Hh
Iij Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Rr Ss Tt Uu Ww
Ää Öö Üü

Igal asjal oma aeg.
 Üks wana sõber on parem kui kaks uut.
 Tee tööd higiga, siis sööd himuga.
 Mis sa külmad, seda sa ka lõikad.
 Kes teisele auku kaewab, see ise fiske langeb.
 Mis meele peal, see keele peal.
 Iga mees kiidab oma.
 Üks käsi peseb teist.

Ega muna pole targem, kui kana.
 Rudas töö, nõnda palk.
 Tasa sõidab, kaugemale saab.

Surma wastu ei ole rohtu.
 Kala otsib kus sügavam, aga inimene kus parem.
 Anna aset armule, siis ei sattu kurjale.
 Ei wirgal puudu tööd, aga laisal aega.
 Nega ei wõi rahaga osta.
 Ei wõi wõtta, kuhu midagid ei ole pandud.
 Ema annab küll lapsele rinda suhu, aga mitte meelt pähä.
 Rõik ei ole saama pääwad, mõned on ka sööma pääwad.
 Kui kõht täis siis ei maitse leib.
 Silm on kuningas, käsi tegija.

Libe keel, kare meel.
 Bagane wesi, aga sügam põhi.
 Ara pääwa enne kiida, kui ta juba looja läinud.
 Ühe mehe nõuu, üheksa mehe jõuud.
 Wast waese kuld, tina kehwa hõbe.
 Kudas isa ees, nõnda poeg taga.
 Kus ei ole hirmu, seal ei ole ka armu.
 Käbi ei kukku kännust kaugele.
 Suu teeb suure linna, kääb ei kärpse pesagi.

Zukutene wõtta raamat kätte, hakka
 hoolega õppima, eks sa tea, et isa
 sulle kena pilbi raamatu lubas osta,
 kui sa juba lugeda mõistad, sellepä-
 rast püüa õige hoolega õppida, sest
 mida warem sa loed, seda ennem saad
 sa raamatu.

Raudtee masin.

Hobune.

Muru laew.

Arwamise märgid.

- + **plus**-lokkuarwamise märg; 3 + 2 tähendab 3 ja 2.
 — **minus**-mahaarwamise märg; 8 — 4 tähendab
 kahetšast wõta 4 ära.
 × **kaswatamise** märg; 6 × 3 tähendab 6 kord 3.
 : **jagamise** märg; 3 : 12 tähendab 3 on 12 sees.

	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	1	2	3	4	5	6	7							
	üks	kaks	kolm	neli	viis	kuus	seitse							
	Одинъ	два	три	четыре	пять	шесть	семь							
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
	8			9				10						
	kahetša			üheksa				kümme						
	восемь			девять				десять						

Rooma numbrid.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
13	14	15	16	17	18	19	20				
XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX				
30	40	50	60	70	80	90	100				
XXX	XL	L	LX	LXX	LXXX	XC	C				
200	300	400	500	600	700	800	900				
CC	CCC	CD	D	DC	DCC	DXXX	CM				
1000		5000		10000		100000					
M		I ₀₀		CCI ₀₀		CCCI ₀₀₀					

Matufene wene leele harjutufels.

Я и да ты вы мы ши дай твой
 Mina, ja, jah, fina, teie, meie, karsafupp, anna, minu,
 мой пей рай бей свой мать мимо нами
 minu, joo, paradiis, loo, oma, ema, mööda, meiega,
 луна мало или нога много книга рука пой
 kuu, wähe, ehk, jalg, palju, raamat, käsi, laula,
 чей? домъ полъ тубъ адъ жаръ губа
 kelle? maja, põrand, tammeruu, põrgu, palawus, mott,
 лапа бумага дуга утка куда одинъ рубъ никто
 käpp, paber, look, part, kuhu, üks rubla, ei keegi,
 раки рано эта крупа волки ново буква
 wäbjad, waratselt, see, tangud, hundid, uus, täht,
 ухо глупо зима сила лиса стадо ему
 kõrw, rumalust, talwe, jõud, rebane, kari, temale,
 дѣло лѣто море перо кухня ягода дядя жито
 tegu, sumi, meri, sulg, kõõk, mari, onu, wili,
 кошка ложка печка птица. Я думая а ты
 kass, lusikas, ahi, lind. Mina mõtlen aga sina
 не думаешь,
 ei mõtle.

üts=ford=üts.

1 ford 1 on 1	1 ford 2 on 2	1 ford 3 on 3
2 = 1 = 2	2 = 2 = 4	2 = 3 = 6
3 = 1 = 3	3 = 2 = 6	3 = 3 = 9
4 = 1 = 4	4 = 2 = 8	4 = 3 = 12
5 = 1 = 5	5 = 2 = 10	5 = 3 = 15
6 = 1 = 6	6 = 2 = 12	6 = 3 = 18
7 = 1 = 7	7 = 2 = 14	7 = 3 = 21
8 = 1 = 8	8 = 2 = 16	8 = 3 = 24
9 = 1 = 9	9 = 2 = 18	9 = 3 = 27
10 = 1 = 10	10 = 2 = 20	10 = 3 = 30

1 ford 4 on 4	1 ford 5 on 5	1 ford 6 on 6
2 = 4 = 8	2 = 5 = 10	2 = 6 = 12
3 = 4 = 12	3 = 5 = 15	3 = 6 = 18
4 = 4 = 16	4 = 5 = 20	4 = 6 = 24
5 = 4 = 20	5 = 5 = 25	5 = 6 = 30
6 = 4 = 24	6 = 5 = 30	6 = 6 = 36
7 = 4 = 28	7 = 5 = 35	7 = 6 = 42
8 = 4 = 32	8 = 5 = 40	8 = 6 = 48
9 = 4 = 36	9 = 5 = 45	9 = 6 = 54
10 = 4 = 40	10 = 5 = 50	10 = 6 = 60

1 ford 7 on 7	1 ford 8 on 8	1 ford 9 on 9
2 = 7 = 14	2 = 8 = 16	2 = 9 = 18
3 = 7 = 21	3 = 8 = 24	3 = 9 = 27
4 = 7 = 28	4 = 8 = 32	4 = 9 = 36
5 = 7 = 35	5 = 8 = 40	5 = 9 = 45
6 = 7 = 42	6 = 8 = 48	6 = 9 = 54
7 = 7 = 49	7 = 8 = 56	7 = 9 = 63
8 = 7 = 56	8 = 8 = 64	8 = 9 = 72
9 = 7 = 63	9 = 8 = 72	9 = 9 = 81
10 = 7 = 70	10 = 8 = 80	10 = 9 = 90

10 ford 10 on 100, 10 ford 100 on 1000.

